Universiteit Utrecht

Onderwijsadvies & Training

Professionaliseringsaanbod voor het voortgezet onderwijs

SCHOOLJAAR 2021-2022

INHOUD

1. LEERLINGEN LEREN ONDERZOEK DOEN **4**
- Onderzoeksdidactiek: leerlingen leren onderzoeken in het vwo
- Begeleiden en beoordelen van profielwerkstukken
- Leerlingen voorbereiden op wetenschappelijk onderwijs: academische vaardigheden
- Kritisch denken stimuleren in de klas

2. DATA IN DE SCHOOL BETER BENUTTEN **6**
- Data team opzetten op school
- Datageïnformeerd werken voor teamleiders
- Data in de school: Meer halen uit je analyses

3. TOETSEN EN TOETSBELEID **8**
- Leergang toetsexpertise
- Begeleiding en advies over toetsbeleid

4. CURRICULUMONTWIKKELING **10**
- Ondersteuning op maat

5. LEREN VAN EN MET COLLEGA'S **12**
- Intervisie met collega's
- Lesson Study
- Professionalisering van docentcoaches op school

6. PEDAGOGISCH-DIDACTISCH HANDELEN **14**
- Differentiëren
- Focus op feedback en vragenderwijs begeleiden
- Beeldcoaching als middel voor reflectie op je eigen onderwijs
- Motiveren en activeren van leerlingen
- Vakoverstijgend onderwijs ontwerpen en begeleiden
- Vragenlijst Interpersoonlijk Leraarsgedrag (VIL)

7. CLIL (TWEETALIG ONDERWIJS) **16**
- CLIL for Starters
- Incompany trainings
- CLIL Coaching
- CLIL/EMI: Train-the-Trainer

8. AANSLUITING VO-WO **18**
- Kennisdeling
- Scholing
- Advies en ondersteuning
- Gastcolleges op school - de Rector's League
- Profielwerkstuk

OVER ONS **20**

Goed onderwijs en goede docenten maken het verschil

Het huidige schooljaar is met geen enkel ander jaar te vergelijken, en vraagt veel van ieders flexibiliteit en reserves. Het is dan ook bewonderenswaardig om te zien dat scholen ambitieus blijven, hun onderwijskwaliteit willen verbeteren en zich verder willen ontwikkelen. Vanuit een breed onderwijskundig perspectief helpen wij leidinggevenden, docenten, mentoren en decanen om hun ambities te realiseren.

DE WAARDE VAN WETENSCHAP VOOR DE PRAKTIJK

Door de combinatie van een wetenschappelijke basis en jarenlange praktijkervaring in het onderwijs, kunnen we situaties snel in kaart brengen en tot de kern van de vraag komen. Bij het doorgronden van een onderwijsvraagstuk bekijken we verschillende perspectieven, om tot de best passende oplossing te komen. We zijn op de hoogte van de laatste ontwikkelingen binnen het onderwijsonderzoek, en vertalen deze inzichten naar de dagelijkse praktijk.

ONS TEAM

Ons vo-team bestaat uit betrokken adviseurs/trainers, met een brede onderwijskundige achtergrond. We hebben experts in huis op het gebied van onder meer toetsing, curriculum, pedagogisch-didactisch handelen en onderzoekend leren. Ook hebben we veel ervaring in de onderwijspraktijk, bijvoorbeeld als docent. Dat maakt ons constructief kritisch en analytisch.

VOOR ELKE VRAAG EEN PASSEND TRAJECT

Of het nu gaat om professionalisering of het realiseren van een onderwijsvernieuwing: samen bepalen we wat het meest geschikte traject is. Dit kan een training of scholingstraject zijn, maar ook een adviestraject, begeleiding van intervisie of een train-de-trainer traject. De vorm is flexibel en afhankelijk van wat kan: blended, online of op locatie.

ONS AANBOD

In deze brochure staat een greep uit ons professionaliseringsaanbod, waarbij geldt dat we altijd zoveel mogelijk maatwerk bieden. Hiernaast adviseren wij ook over de vele onderwijskundige vraagstukken die door de coronacrisis actueel zijn geworden. Hoe organiseer je onderwijs en toetsing op afstand met behoud van kwaliteit? En hoe behoud je de nieuwe inzichten en manieren van werken die hierdoor ontstaan zijn?

We kijken ernaar uit om samen aan de slag te gaan!

Namens Onderwijsadvies & Training,

Frans Prins • Wetenschappelijk directeur

Claudy Oomen en Joris Veenhoven
Senior adviseurs voortgezet onderwijs

1

Leerlingen leren onderzoek doen

Het havo/vwo bereidt leerlingen voor op het hoger onderwijs. Naast vakinhoudelijke kennis moeten leerlingen ook academische vaardigheden ontwikkelen. Veel van deze vaardigheden kunnen leerlingen ontwikkelen door het doorlopen van de onderzoekscyclus. Bij 'leren onderzoeken' is het de uitdaging om de ontwikkeling van vaardigheden en een onderzoekende houding te koppelen aan vakinhoudelijke verdieping. Daarom is het van belang dat docenten in staat zijn leerlingen te leren onderzoeken bij hun eigen vak. Denk aan het ontwikkelen van uitdagende onderzoeksopdrachten, het begeleiden en beoordelen bij de uitvoering van die opdrachten, maar ook bij het profielwerkstuk.

ONDERZOEKSDIDACTIEK: LEERLINGEN LEREN ONDERZOEKEN IN HET VWO

Onderzoek doen helpt om de wereld te begrijpen. Als docent help je je leerlingen om zich te ontwikkelen tot aankomende wetenschappers. In deze leergang van zes dagdelen leer je om leerlingen binnen je eigen vak zelf (kleinschalig) onderzoek te laten opzetten en uitvoeren, en hoe je in begeleiding en beoordeling van leerlingen stapsgewijs toewerkt naar de eisen in de examenprogramma's ten aanzien van onderzoeksvaardigheden. Er is aandacht voor zowel het vakspecifieke als het vakoverstijgende karakter van onderzoek doen. Je werkt een opdracht uit die je in een klas gaat uitvoeren. Op de voorbereiding en uitvoering krijg je individuele feedback.
uu.nl/onderzoeksdidactiek-vo

Het Keuzemenu Onderzoek
Hulpmiddel voor leerlingen en docenten om hun onderzoeksaanpak te bepalen (Wientjes & Veenhoven, 2016)

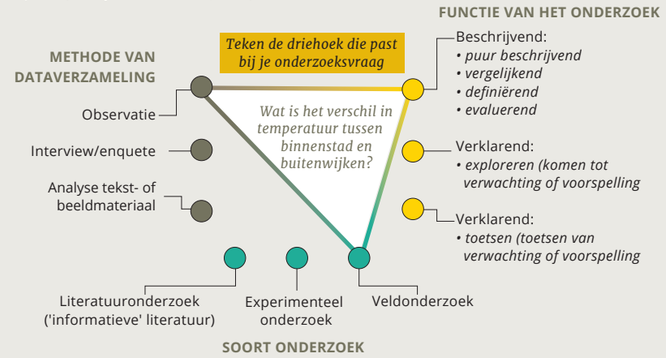

BEGELEIDEN EN BEOORDELEN VAN PROFIELWERKSTUKKEN

Het begeleiden van leerlingen bij hun profielwerkstuk in havo en vwo is een leuke maar soms ook lastige uitdaging. Misschien heb je als docent vragen als: Hoe daag ik mijn leerlingen uit het onderzoeksproces zoveel mogelijk in eigen hand te nemen? Hoe geef ik effectief feedback? Hoe kan ik de beperkte begeleidingstijd het beste benutten en hoe zorg ik voor een 'eerlijke' beoordeling die leerlingen houvast geeft in hun leerproces? In deze cursus van vier dagdelen ontdek je de antwoorden op deze vragen, en hoe je dit kunt toepassen. Uiteraard is er ook ruimte voor de eigen leervragen.
uu.nl/pws

LEERLINGEN VOORBEREIDEN OP WETENSCHAPPELIJK ONDERWIJS: ACADEMISCHE VAARDIGHEDEN

Je wilt je leerlingen goed voorbereiden op een universitaire studie. Welke academische vaardigheden verwacht de universiteit? In dit traject leer je hoe je leerlingen kunt stimuleren om kritisch te lezen, de kern uit teksten te halen en vast te stellen of een bewering goed onderbouwd is. Ook leer je hoe je goede schrijfopdrachten maakt, waarbij leerlingen kritisch nadenken over de inhoud en tegelijkertijd hun schrijfvaardigheid verbeteren. Je werkt aan opdrachten die je direct kunt toepassen in je lessen.
uu.nl/academische-vaardigheden-vo

KRITISCH DENKEN STIMULEREN IN DE KLAS

In de huidige complexe samenleving is het belangrijk om kritisch te kunnen nadenken. Zo moeten leerlingen leren hoe zij bruikbare informatie kunnen filteren uit alle beschikbare informatie. Docenten merken vaak op dat leerlingen moeite hebben met het evalueren van de betrouwbaarheid van bronnen. Deze en andere kritische denkvaardigheden maken geen deel uit van de reguliere lessen in het voortgezet onderwijs. Als docent kun je echter veel doen om deze vaardigheden te stimuleren. Wij helpen docenten op weg met het integreren van kritische denkvaardigheden in de reguliere lessen.
uu.nl/kritisch-denken

Contactpersoon: Joris Veenhoven
j.veenhoven@uu.nl • 06-45234499
uu.nl/onderwijsadviesentraining/vo

MEER LEZEN OVER DIT ONDERWERP? BEKIJK ONS BOEK 'EUREKA! DIDACTIEK VOOR HET LEREN ONDERZOEKEN IN HET VWO'. ZIE: UU.NL/EUREKA

IN DE PRAKTIJK

Onderzoeksdidactiek op WON-scholen
Onderwijsadvies & Training ondersteunt scholen uit heel Nederland om leerlingen beter voor te bereiden op wetenschappelijk onderwijs. Dit doen we ook binnen het WON-netwerk (Wetenschapsoriëntatie Nederland). Op WON-scholen leren leerlingen onderzoek doen tijdens reguliere lessen. Via de leergang Onderzoeksdidactiek (zes middagen verspreid over één schooljaar) leren we vwo-docenten van alle vakken en jaarlagen hoe ze leerlingen nieuwe kennis kunnen laten ontwikkelen binnen het eigen vak. Docenten oefenen met de verschillende fases van onderzoek doen, en hoe ze leerlingen hierin kunnen meenemen. Elke deelnemer ontwikkelt gedurende het jaar een nieuwe onderzoekstaak, voert deze uit met de leerlingen en stelt hem op basis van de evaluatie weer bij.

De docenten worden hierbij intensief begeleid door onze trainers, en door vo-docenten die door ons zijn opgeleid. Deze WON-trainers hebben een driejarig leertraject doorlopen, voordat ze zelfstandig de leergang zijn gaan verzorgen. Ieder jaar houden we een voortgangsgesprek met deze gecertificeerde WON-trainers, en tweemaal per jaar komen we samen voor intervisie, afstemming en om de leergang te evalueren en te verbeteren.

2

Data in de school beter benutten

Op scholen is veel data beschikbaar over leerlingen, zoals toetsresultaten, examenresultaten en doorstroomgegevens. Analyse van deze data kan waardevolle informatie geven, bijvoorbeeld over wat leerlingen nodig hebben bij een bepaald vak, of over de oorzaken van tegenvallende resultaten in de bovenbouw. Dit helpt een school, team of sectie beter onderbouwde beslissingen te nemen. Wij helpen scholen en besturen op verschillende niveaus om de juiste vragen te stellen, analyses te doen en concrete vervolgacties te plannen. In overleg stellen we een passend traject samen.

IN DE PRAKTIJK

Datageïnformeerd werken op het Ir. Lely Lyceum

Vorig jaar heeft Onderwijsadvies & Training een professionaliseringstraject gedaan met twaalf docenten van het Amsterdamse Ir. Lely Lyceum. Aan de hand van data zochten we antwoorden op vragen die leven bij hen op school. Na het bepalen van de vraagstukken maakten we er samen met de docenten onderzoekbare vragen van, en dachten we na over welke data nodig was om de vragen te beantwoorden. Zo onderzocht de vaksectie bèta het effect van de wiskunde zomerschool op leerlingen, waarbij ze resultaten vergeleken met die van leerlingen uit havo 4 en havo 5. De analyse en interpretatie van de resultaten was voor veel docenten een nieuwe bezigheid. Hier boden we ondersteuning door bijvoorbeeld naast groepsbijeenkomsten ook tussentijds feedback te geven op analyses en rapportages.

Ook docent Scheikunde Anneke Atjak deed mee: “Ik had eerst mijn twijfels bij deze manier van werken, maar zie nu in hoe nuttig het kan zijn. De inzichten kunnen helpen om eerder bij te sturen, en te signaleren waar knelpunten zitten.”

DATA TEAM OPZETTEN OP SCHOOL

Een data team ondersteunt vaksecties, teamleiders en de schoolleiding bij vraagstukken die leven op school. Idealiter bestaat dit team uit een school-/teamleider, een databeheerder of datacoach en enkele docenten met interesse voor analyse en kwaliteitsverbetering. Wij bieden begeleiding bij het opzetten van een data team, bij het toegankelijk maken van de resultaten voor anderen binnen de school en bij het uitvoeren van analyses bij specifieke vraagstukken. We doorlopen daarbij de hele cyclus, van vraag tot en met vervolgstappen of interventies.
uu.nl/data-team-opzetten

DATAGEÏNFORMEERD WERKEN VOOR TEAMLEIDERS

Teamleiders hebben de taak zicht te houden op de vorderingen van leerlingen, en sturen vaksecties en mentoren aan. Wij bieden een begeleidingstraject of cursus waarin teamleiders leren hoe ze opvallendheden in resultaten kunnen signaleren met behulp van MMP, Cum Laude of een ander systeem, en hoe je op basis hiervan een onderwijskundig gesprek voert met vaksecties of mentoren.
uu.nl/datageinformeerd-werken

DATA IN DE SCHOOL: MEER HALEN UIT JE ANALYSES

In dit traject leer je hoe je antwoord krijgt op basis- en verdiepende vragen die leven op school of binnen het bestuur. Je leert hoe je kunt achterhalen wat voorspellers zijn voor leerresultaten op een bepaald moment of bij een bepaald vak, hoe je kunt vaststellen of een verschil ook echt significant is en hoe je een diepgaandere analyse kunt doen op toets- of examenresultaten. Je leert analyses uit te voeren in Excel, met data uit MMP of Cum Laude. Ook besteden we aandacht aan de interpretatie van de resultaten en wat dit betekent voor de school.
Doelgroep: datacoaches, kwaliteitszorgmedewerkers, vaksectieleiders

Contactpersoon: Claudy Oomen
c.c.e.oomen@uu.nl • 06-18474377
uu.nl/onderwijsadviesentraining/vo

3

Toetsen en toetsbeleid

Door het afstandsonderwijs zijn scholen kritischer naar hun toetsing gaan kijken. Wat toetsen we precies en op welke manier? Stellen we op een betrouwbare manier vast wat leerlingen geleerd hebben? Onderwijsadvies & Training helpt scholen bij het vormgeven van de toetsen op school via trainingen, begeleiding en advies.

IN DE PRAKTIJK

Studiedag? Traject op maat!
We bieden trajecten op maat aan, bijvoorbeeld voor één of meerdere studiemiddagen. Dit zou er als volgt uit kunnen zien:

- Studiemiddag (of training) over de constructie van meerkeuzevragen.
- Studiedag formatief handelen/evalueren, met een introductieworkshop of lezing, en aansluitend een professioneel consult. Dit zijn korte sessies waarin docenten/vaksecties iets kunnen voorleggen voor feedback.
- Studiemiddag (of training) over het analyseren van toets- of examenresultaten, waarin deelnemers leren om deze resultaten per onderdeel te analyseren en hier informatie uit te halen voor leerlingen en voor in de les.

LEERGANG TOETSEXPERTISE

In deze leergang doorlopen docenten of sectieleiders de hele toetscyclus, en ontwikkelen zij een toets die ze vervolgens afnemen en evalueren. De inhoud van de leergang stemmen we af op de wensen van de deelnemers. We bieden de leergang aan voor één school of bestuur. Bij veel individuele aanmeldingen stellen we een groep samen met deelnemers van verschillende scholen. Je leert:

- Toetsen te ontwerpen voor je eigen vak, die passen bij de leerdoelen en die voldoen aan de kwaliteitseisen (validiteit, betrouwbaarheid, gebruiksgemak, transparantie);
- De kwaliteit van toetsen te evalueren;
- Toetsresultaten accuraat te interpreteren en beoordelen;
- De resultaten van toetsing te benutten voor het verbeteren van het onderwijs.

BEGELEIDING EN ADVIES OVER TOETSBELEID

We begeleiden en adviseren scholen die hun toetsbeleid willen ontwikkelen of herzien. Onderwerpen waarbij wij ondersteunen zijn bijvoorbeeld:

- Inventarisatie van huidige toetsen op school;
- Afstemming op school bereiken over aantal toetsen, type toetsen en wijze van beoordeling;
- Een andere functie geven aan toetsen, bijvoorbeeld meer formatief, minder summatief;
- Een toetslijn ontwikkelen als middel voor het behalen van langere termijn leerdoelen en/of eindtermen;
- Online toetsen of alternatieve toetsvormen (open boektoetsen, take home exams).

Onderwijsadvies & Training helpt scholen bij het vormgeven van de toetsen op school via trainingen, begeleiding en advies.

Contactpersoon: Claudy Oomen
c.c.e.oomen@uu.nl • 06-18474377
uu.nl/onderwijsadviesentraining/vo

4

Curriculumontwikkeling

Onze veranderende maatschappij zet het voortgezet onderwijs voortdurend in beweging. En ook de inzichten in wat goed onderwijs is, veranderen doorlopend. Daarom is het nodig om het curriculum op school van tijd tot tijd te evalueren, en waar nodig aan te passen. Onderwijsadvies & Training ondersteunt scholen hierbij.

Via advies- en scholingstrajecten stellen we schoolleiding, afdelingen, secties en docententeams in staat om een antwoord te vinden op hun curriculumvraag, passend bij de eigen context en gedragen door alle betrokkenen.

Curriculumvragen kunnen schoolbreed zijn, of op afdelingsniveau leven. Soms spitsen ze zich toe op de doorgaande lijn binnen één vak, of beslaan ze juist de samenhang tussen vakken binnen een bepaald leerjaar. Veelgestelde vragen zijn bijvoorbeeld: Welke leerdoelen zetten we centraal? Ondersteunt het huidige onderwijsprogramma leerlingen daar voldoende bij? Hoe evalueren we de leeropbrengst?

IN DE PRAKTIJK

Flexuren
Zoals veel scholen werkt het dr. Aletta Jacobs College uit Hoogezand met flexuren. Zij zien dat niet alle leerlingen goed uit de voeten kunnen met de mate van zelfstandigheid die van hen wordt gevraagd. Om docenten te helpen bij het ondersteunen van leerlingen, hebben wij een cursus op maat gemaakt. In deze cursus kijken docenten eerst vanuit de theorie op het gebied van zelfgestuurd leren naar de flexuren. Docenten ontwerpen daarna zelf een interventie om het zelfgestuurd leren van de leerlingen te ondersteunen, en testen die in de praktijk. Uiteindelijk worden alle interventies gebundeld tot een handreiking, zodat andere docenten hier inspiratie uit kunnen halen om zelf aan de slag te gaan met het ondersteunen van zelfgestuurd leren.

Afstandsonderwijs en het curriculum
De fysieke schoolsluiting heeft scholen gedwongen om na te denken over de inrichting van het onderwijs: Welke leerstof en vaardigheden zijn essentieel en hoe blijven we de ontwikkeling van leerlingen volgen? In de fase daarna kan de balans worden opgemaakt, en vastgesteld worden wat leerlingen nodig hebben. Dit heeft gevolgen voor het curriculum.

ONDERSTEUNING OP MAAT

Aan de slag met curriculumontwikkeling? Wij bieden ondersteuning op maat. Wij gaan allereerst in gesprek, om de vraag helder te krijgen. Ondersteuning kan vervolgens op verschillende manieren vorm krijgen:

- Analyseren van de noodzaak tot curriculumverandering;
- Ondersteuning bij het signaleren van tekorten/leerachterstanden bij leerlingen als gevolg van de lockdowns en het kiezen, inzetten en evalueren van interventies;
- Ondersteunen bij de ontwikkeling van een onderwijsvisie of onderwijsconcept, en vertaling daarvan naar een onderwijsprogramma samen met het docententeam (denk aan: meer ruimte bieden voor individuele leerwegen en meer differentiëren);
- Het aanbrengen van samenhang en afstemming in het curriculum, en het in kaart brengen en verbeteren van leerlijnen via een curriculumscan;
- Adviseren bij het bijstellen van het curriculum als gevolg van de fysieke schoolsluitingen;
- Professionalisering van docenten in de ontwikkeling van nieuw onderwijs passend binnen een vernieuwd curriculum: workshops, trainingen en coaching on the job (denk aan: hoe geven we invulling aan flexuren?);
- Evaluatie van een nieuw curriculum of een nieuwe onderwijsvorm.

Contactpersoon: Claudy Oomen
c.c.e.oomen@uu.nl • 06-18474377
uu.nl/onderwijsadviesentraining/vo

5

Leren van en met collega's

Leren van en met collega's heeft vele voordelen. Doordat je samen afspreekt, kom je ook echt toe aan professionalisering. Het ligt inhoudelijk dicht bij de lespraktijk, bij leerlingen en bij de daadwerkelijke leerwens van docenten. Startende docenten profiteren van de ervaring van collega's, meer ervaren leraren profiteren van de nieuwe kennis en het enthousiasme van starters. Als team werk je samen aan professionele vaardigheden en kennis. En het is nog gezellig ook. We bieden begeleiding en verschillende trainingen aan.

INTERVISIE MET COLLEGA'S

Intervisie wordt steeds vaker ingezet als manier om met en van elkaar te leren: docenten leggen elkaar een situatie uit de praktijk voor die in kleine groepen op intensieve wijze wordt besproken. Een veilige leeromgeving en heldere technieken zijn voorwaarden om intervisie te laten slagen. In dit incompany traject werken we met drie intervisievormen: het stellen van vragen (de incident methode), tekenen, en een opstelling met lego-poppetjes en ander materiaal. Ook oefen je zelf met de rol van intervisiebegeleider. In aangepaste vorm is intervisie online ook mogelijk.
uu.nl/intervisie-met-collegas

LESSON STUDY

Bij Lesson Study doe je praktijkonderzoek samen met een team van collega's. De basis is een vraag uit de lespraktijk, waarbij het leren van de leerlingen centraal staat. Het team zoekt nieuwe invalshoeken en ontwerpt een les op basis van die vraag. Tijdens het geven van de les worden gegevens verzameld, door te observeren, vragenlijsten door leerlingen te laten invullen of door leerlingen opdrachten te laten maken. Op basis hiervan en eerder uitgesproken verwachtingen wordt de les aangescherpt, opnieuw gegeven en onderzocht. Het draait dus om samen systematisch en kritisch kijken naar de eigen lespraktijk, en daarvan te leren. In aangepaste vorm is Lesson Study online ook mogelijk. Online lesgeven kan zelfs een onderwerp van de Lesson Study zijn.
Lesson Study cyclus begeleiden op school:
uu.nl/lesson-study-vo
Lesson Study Train-de-trainer:
uu.nl/ls-train-de-trainer-vo

PROFESSIONALISERING VAN DOCENTCOACHES OP SCHOOL

Het coachen van startende leraren kan zorgen voor een plezierige start van hun loopbaan, minder uitval en meer effectiviteit van het lesgeven. In deze training voor docentcoaches van zes dagen kijken we naar de verschillende rollen van een docent, de vertaling naar concreet docentgedrag en de interactie met leerlingen. We oefenen met het observeren van lessen, het voeren van coachingsgesprekken en het geven van feedback. Deelnemers krijgen (peer)feedback op het eigen functioneren aan de hand van videofragmenten van zelf gevoerde coachingsgesprekken. Daarnaast bespreken we de ervaringen met coachen met collega-coaches. In aangepaste vorm wordt deze cursus ook online gegeven.
uu.nl/professionalisering-docentcoaches

Leren van en met collega's ligt inhoudelijk dicht bij de lespraktijk, bij leerlingen en bij de leerwens van docenten.

Contactpersoon: Karin Smit
k.smit@uu.nl • 06-12798916
uu.nl/onderwijsadviesentraining/vo

6

Pedagogisch-didactisch handelen

Hoe vergroot je de effectiviteit van lesgeven zodat leerlingen meer leren? Het vraagt om een goed contact met leerlingen, activerende en motiverende werkvormen die passen bij de doelen van de les, een balans tussen het bieden van autonomie en structuur, vaardigheid in vraagtechniek en in het geven van feedback. Met een breed repertoire van pedagogische en didactische kennis en vaardigheden kun je als docent alle individuen in een klas bieden wat ze nodig hebben. Wij ondersteunen hierbij met cursussen en trainingen, feedback op basis van video-opnamen en met meetinstrumenten die inzicht geven en aanzetten tot reflectie.

DIFFERENTIËREN

Differentiëren is belangrijk als je goed wilt aansluiten op de beginsituatie, interesses en het leerprofiel van leerlingen. Het beïnvloedt de motivatie van leerlingen positief. In een individueel traject helpen wij ontdekken waarin je kunt differentiëren. Je kunt daarbij kiezen of je wilt inzoomen op leerlingen die meer aandacht nodig hebben, of op wat je kunt doen met leerlingen die meer uitdaging aan kunnen. Je krijgt individuele feedback en inzicht in voorbeeldmateriaal. Ook maak je (opdracht)materiaal om in de eigen klas in te zetten. Dit een-op-een-traject kan op elk moment starten.
uu.nl/differentieren

FOCUS OP FEEDBACK EN VRAGENDERWIJS BEGELEIDEN

Feedback heeft een sterk effect op leren, inzet, plezier, gevoel van competentie en zelfregulatie van leerlingen. Tussentijdse feedback geeft inzicht in waar een leerling staat en hoe de leerling verder kan (formatief handelen). Door scaffolding en vragenderwijs feedback te geven, worden leerlingen aangezet tot denken over een opdracht maar ook tot zelfreflectie. In dit traject vergroot je je repertoire van feedbackvormen en activerende vragen. We oefenen het geven van feedback, bespreken opnames van interactiesituaties en vragen je in gesprek te gaan met leerlingen over je handelen. Dit resulteert in een profiel van sterke punten en verbeterpunten en in een aantal adviezen.
uu.nl/focus-op-feedback

BEELDCOACHING ALS MIDDEL VOOR REFLECTIE OP JE EIGEN ONDERWIJS

Wil je meer zicht op hoe jij jouw didactische kwaliteiten inzet? Weten hoe je de interactie met leerlingen kunt optimaliseren? Of wil je oefenen met het geven van feedback? In een beeldcoachtraject staat jouw eigen onderwijs centraal. Je wordt gecoacht door een gecertificeerd beeld-/didactisch coach aan de hand van opnames van jouw onderwijs. Inzichten die je opdoet zijn direct toepasbaar in je eigen onderwijspraktijk. Beeldcoaching kan worden ingezet bij klassikale lessen of begeleidingsgesprekken met leerlingen.
uu.nl/beeldcoaching

MOTIVEREN EN ACTIVEREN VAN LEERLINGEN

Motivatie speelt bij leren een grote rol. In deze training laten we zien dat, naast intrinsieke motivatie, veel motivatoren bestaan waar docenten gebruik van kunnen maken om leerlingen te motiveren, zoals het opwekken van tijdelijke interesse en het tonen van het nut en de waarde van een opdracht. Onderzoek naar het geheugen laat daarnaast zien dat het activeren van leerlingen, met bijvoorbeeld werkvormen en vraagtechniek, ervoor zorgt dat kennis en vaardigheden in ons langetermijngeheugen terechtkomen. Deze training resulteert in een toolkit met manieren die helpen om leerlingen te activeren en motiveren. Ook (her)ontwerp je een deel van je lesmateriaal.
uu.nl/motiveren-activeren

VAKOVERSTIJGEND ONDERWIJS ONTWERPEN EN BEGELEIDEN

Vakoverstijgende opdrachten vormen vaak een betekenisvolle context om in te leren: ze lijken op vraagstukken in het echte leven waar verschillende disciplines, kennis en vaardigheden verweven zijn. Het zijn complexe opdrachten zonder eenduidige oplossingen die een zekere vrijheid van werken vragen, geschikt voor brede vaardigheden als samenwerken en reflecteren. Het nut, de mate van autonomie, de uitdaging en het samenwerken met anderen werkt vaak motiverend. Het vraagt wel om goed ontworpen opdrachten, heldere instructies en een specifieke begeleiding. In deze training gaan we in op de methodiek van het ontwerpen van vakoverstijgende opdrachten en op het begeleiden ervan.
uu.nl/vakoverstijgend-onderwijs

Contactpersoon: Karin Smit
k.smit@uu.nl • 06-12798916
uu.nl/onderwijsadviesentraining/vo

VRAGENLIJST INTERPERSOONLIJK LERAARSGEDRAG (VIL)

De Vragenlijst Interpersoonlijk Leraarsgedrag (VIL) brengt docentgedrag in kaart, en meer specifiek de omgang tussen docent en leerlingen op gebied van relatie en regie. Leerlingen vullen in hoe zij het gedrag van de docent ervaren (leerlingbeeld), en de docent vult in hoe hij/zij zichzelf nu ziet (zelfbeeld) en hoe het eigen handelen er bij voorkeur uitziet (ideaalbeeld). De verschillen tussen de drie perspectieven vormen het uitgangspunt voor reflectie, en het werken aan de eigen ontwikkeling. Wij ondersteunen hierbij door middel van coaching, scholing of advies.
uu.nl/vil

Wil je inzicht in de omgang tussen een schoolleider en medewerkers? Hiervoor is de Vragenlijst Interpersoonlijk Schoolleidersgedrag (VIS) beschikbaar.
Zie: uu.nl/vragenlijst-schoolleiders

De Roos van Leary
Brekelmans & Wubbels, 1994

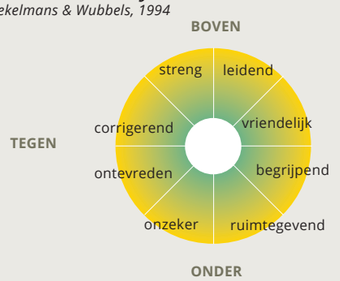

IN DE PRAKTIJK

Twee vragen aan Karin Smit over de VIL

Waarom vind je de VIL zo'n fijn instrument?
"De vragenlijst en de resultaten in de vorm van de Roos van Leary helpen me om kritisch te kijken naar de invloed van mijn gedrag op het gedrag van leerlingen. En andersom: wat doet het gedrag van leerlingen met mijn gedrag? Vriendelijk en helpend gedrag roept vergelijkbaar gedrag op, en hetzelfde geldt voor ontevreden, boos en geïrriteerd gedrag. Interessant is dat leidend gedrag juist volgend gedrag oproept en omgekeerd. Dit zet me elke keer weer aan het denken."

Wat zijn de belangrijkste inzichten die de VIL geeft?
"De VIL kan helpen om negatieve interacties te doorbreken. Ik ben wel eens minder vriendelijk als leerlingen en studenten ook niet vriendelijk zijn. Als ik die negatieve interactie wil doorbreken, zal ik dus contra-intuïtief moeten reageren door me juist helpend en vriendelijk op te stellen. Daarnaast geeft de VIL inzicht in hoe je leerlingen op een positieve manier aan het werk krijgt. Denk aan het voeren van een duidelijke regie, en het aanbieden van heldere instructies. Leidend gedrag vertonen dus!"

7

CLIL (Tweetalig onderwijs)

This range of basic and more advanced CLIL* courses and workshops provides you with practical skills and background knowledge for tvwo, thavo and/or tvmbo. The concept of CLIL is that learners learn a subject and a second language simultaneously: using language to learn, whilst learning to use language. The experience learns that benefits of CLIL can be seen in terms of language competence, increased motivation, cultural awareness, and preparation for further study and professional life. Our CLIL course offering can be provided in an online, blended, or face-to-face format.

** Content and Language Integrated Learning*

CLIL FOR STARTERS

Are you new or relatively new to CLIL and do you want to learn about/improve your CLIL teaching methodology? This is a practical course in content and language integrated learning, which includes the following topics: What is CLIL, Active learning, Encouraging speaking, Vocabulary, Encouraging writing, Understanding input, Feedback in CLIL and European and International Orientation. The emphasis is on experiencing a variety of CLIL focused activities and creating your own ideas and materials for lessons.
uu.nl/clil-for-starters

INCOMPANY TRAININGS

Are you interested in taking (parts of) the 'CLIL for Starters' course or in refreshing or expanding specific CLIL topics within your own tto department? We can put together a series of individual workshops that address specific topics of interests to your school. Any of the topics described in the 'CLIL for Starters' course can be selected for a personalized course at your preferred location.
uu.nl/clil-incompany

CLIL COACHING

Are you a CLIL coach or teacher playing a supporting role within the tto department? This practical two day course will help you enhance your role as a CLIL coach by expanding your coaching skills and sharing experiences with other CLIL coaches, designing a personalized practical action plan to further strengthen the implementation of CLIL at your school.
uu.nl/clil-coaching

CLIL/EMI: TRAIN-THE-TRAINER

Our trainthetrainer (TTT) programme trains you to become a CLIL/EMI trainer and to hone your coaching skills. It is active and participatory, informative and hands on. You work at designing a curriculum for a group of teachers, and develop your skills as a group facilitator and coach.
uu.nl/clil-train-the-trainer

Benefits of CLIL can be seen in terms of language competence, increased motivation, cultural awareness, and preparation for further study and professional life.

Contactpersoon: Ada Kool
a.kool@uu.nl • 06-45630081
uu.nl/onderwijsadviesentraining/vo

8

Aansluiting vo–wo

Onderwijsadvies & Training helpt scholen om hun leerlingen goed voor te bereiden op het wetenschappelijk onderwijs, en organiseert daarom verschillende activiteiten. Naast scholing voor decanen en mentoren verzorgen we informatiebijeenkomsten voor decanen, mentoren en leidinggevenden. Dit doen we zowel online als op locatie. Ook zijn we er voor leerlingen: we organiseren gastcolleges op school en hebben aandacht voor het profielwerkstuk. Alle activiteiten staan op *uu.nl/aansluitingvowo*.

VOOR DECANEN, DOCENTEN EN SCHOOLLEIDERS

Kennisdeling
Om uit te wisselen met scholen, organiseren wij themabijeenkomsten en bezoeken we scholen. We delen kennis en informeren scholen over ontwikkelingen, regelgeving, opleidingen en wetenschappelijke inzichten.

Scholing
Ieder jaar organiseren we verschillende workshops gericht op het verder ontwikkelen van vaardigheden, en kenniscafé's gericht op kennisdeling. Voorbeelden van onderwerpen die aan bod kunnen komen zijn: vraaggestuurd coachen, academische transitie, interesseontwikkeling bij jongeren en studiekeuze bij selectieve studies.

Advies en ondersteuning
Voor een goede aansluiting tussen het vo en het wo hebben leerlingen begeleiding nodig bij het maken van keuzes. Wil je meer weten over thema's als academische vaardigheden, motivatie, keuzeprocessen, onderzoekend vermogen van leerlingen en datagestuurd werken? Neem dan contact met ons op.

VOOR LEERLINGEN

Gastcolleges op school: de Rector's League
Om leerlingen kennis te laten maken met de wetenschap en met verschillende opleidingen, geven UU-docenten in de Rector's League gastcolleges op school. Zij vertellen over hun vakgebied aan leerlingen uit 4, 5 en/of 6 vwo. De Rector's League kan bijdragen aan de oriëntatie op een vervolgstudie en als inspiratiebron dienen voor het vinden van een onderwerp voor het profielwerkstuk.
uu.nl/rectorsleague

Profielwerkstuk
Vwo-leerlingen kunnen meedoen aan de profielwerkstukwedstrijd van de UU. De wedstrijd wordt georganiseerd rondom de onderzoeksthema's die binnen onze universiteit centraal staan. Ook ondersteunen we leerlingen waar mogelijk bij vragen die ze hebben over hun PWS.
uu.nl/pwswedstrijd

U-Talent
Naast deze aansluitingsactiviteiten biedt de UU ook activiteiten aan die gericht zijn op het verdiepen van kennis en het verbeteren van de aansluiting op het gebied van alfa, bèta en gamma. Dit gebeurt binnen het programma U-Talent, een samenwerking van de UU en de Hogeschool Utrecht en partnerscholen uit de regio. Bekijk het aanbod van U-Talent op u-talent.nl.

Onderwijsadvies & Training helpt scholen om hun leerlingen goed voor te bereiden op het wetenschappelijk onderwijs.

Contactpersoon: Janneke Hartemink
j.e.hartemink@uu.nl • 06-55788475
uu.nl/aansluitingvowo

IN DE PRAKTIJK

De transitie van VO naar WO volgens de W-curve
De overgang van voortgezet naar wetenschappelijk onderwijs is meer dan een studie kiezen. Het is een *life event* dat plaatsvindt in de periode waarin iemand zich ontwikkelt van adolescent naar jongvolwassene. Een belangrijke levensfase!

Studeren geeft vrijheid, maar ook verantwoordelijkheid. Je moet zelf keuzes maken en de consequenties daarvan dragen. De impact die dit heeft en de manier waarop iemand daarmee omgaat, verschilt van student tot student en per situatie. Elke beginnende student gaat in deze periode nieuwe relaties aan, en ontwikkelt nieuwe routines, gewoontes en manieren van leren. Dat is zowel geweldig als stressvol, en dat doet iets met je welzijn.

Zeller, W.I. en Mosler, R (1993) hebben een model ontwikkeld dat de fasen van een transitie en het mentale welbevinden uitdrukt: de W-curve. Als student word je na een *honeymoon* ('leuke stad, leuke mensen') geconfronteerd met een *culture shock* ('hoge werkdruk, stress, relaties die onder druk komen te staan'). En dan komt het erop aan: wat ga je doen om deze uitdagingen het hoofd te bieden? Welke *adjustments* zijn nodig om deze periode goed te doorstaan?

De ervaring leert dat beginnende studenten die hebben nagedacht over de betekenis van de overgang naar het WO een zachtere landing hebben in de academische wereld. Daarom is het de moeite waard om te verkennen hoe je dit model kunt gebruiken om je leerlingen na te laten denken over hun eigen overgang. Wil je meer weten over de W-curve? In de workshop Academische transitie ga je ermee aan de slag.

Over ons

Onderwijsadvies & Training (O&T) ondersteunt onderwijsprofessionals gedurende hun hele loopbaan. We verbinden kennis uit de wetenschap met de onderwijspraktijk om tot nieuwe perspectieven te komen. Wij bieden maatwerkoplossingen bij onderwijsvraagstukken, en geven scholen en opleidingen onderwijskundig advies.

O&T is onderdeel van de Universiteit Utrecht (UU). De UU heeft een lange traditie van samenwerking met scholen voor voortgezet onderwijs: bij het opleiden en bijscholen van leraren, bij onderwijsontwikkeling en bij het uitvoeren van onderzoek. De UU werkt continu aan actuele thema's gericht op het verbeteren en begeleiden van het onderwijs.

NIEUWSBRIEF

Op de hoogte blijven van onze activiteiten voor het voortgezet onderwijs, ons onderzoek en (cursus) aanbod? Meld je dan aan voor onze nieuwsbrief:
uu.nl/onderwijsadviesentraining/vo

CONTACT

Heb je vragen, interesse in ons aanbod of behoefte aan een oriënterend gesprek? Neem dan contact met ons op.
030 253 2261
onderwijsadviesentraining@uu.nl
uu.nl/onderwijsadviesentraining/vo

Samenwerken

Op het gebied van het voortgezet onderwijs werken wij veel samen met scholen, opleidingen en docenten aan de kwaliteit van onderwijs. Dit doen wij onder meer met de volgende partners:

- *AOS-HUM*
- *BSL (Begeleiding Startende Leraren)*
- *CED-groep*
- *Departement Educatie & Pedagogiek (UU)*
- *Freudenthal Instituut (UU)*
- *Graduate School of Teaching (UU)*
- *Hogescholen (pabo's en lerarenopleidingen)*
- *Oberon*
- *Schoolbesturen*
- *Surf*
- *U-Talent*

Alle activiteiten van de Universiteit Utrecht voor docenten en leerlingen in het voortgezet onderwijs vind je op uu.nl/vo.

Wat Onderwijsadvies & Training doet voor het voortgezet onderwijs

"Wij helpen VO docenten en scholen bij hun professionalisering en ontwikkeling. Samen werken we aan goed onderwijs."

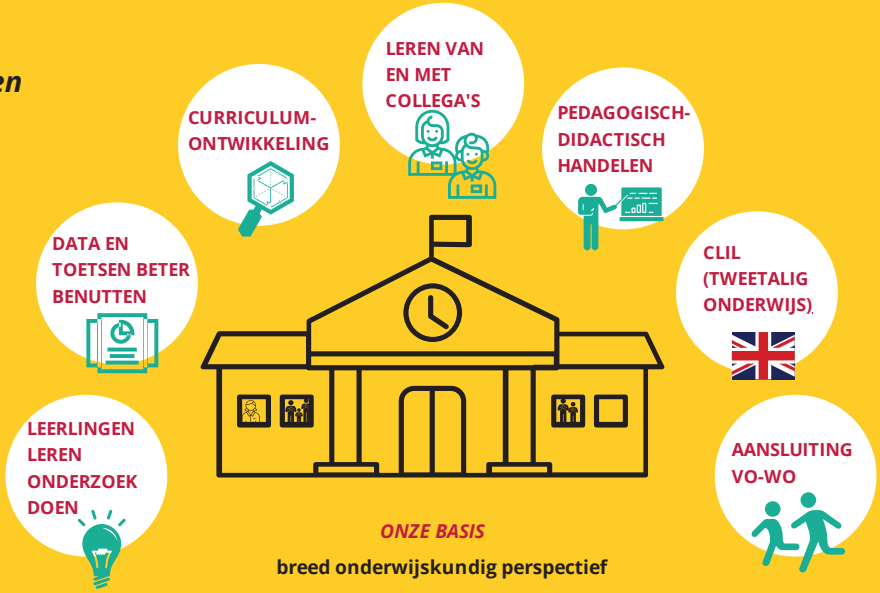

WIJ BIEDEN

- **training (op maat)**
- **advies en begeleiding**
- **train-de-trainer trajecten**

ONZE BASIS

breed onderwijskundig perspectief

persoonlijke aanpak, passend bij de schoolcontext en visie

wetenschappelijke inzichten toepassen in de onderwijspraktijk

15 trainers/adviseurs staan voor je klaar

Colofon Uitgave: Onderwijsadvies & Training (Universiteit Utrecht) • Redactie: Ellen de Roo • Fotografie: Humphrey Daniëls (cover), Kees Gort (p. 9), iStock • Vormgeving: Ben Peters (De Hondsdagen) • Drukwerk: Xerox
Deze brochure is met de grootst mogelijke zorg samengesteld. Aan de inhoud kunnen echter geen rechten worden ontleend.